

عنوان مقاله

بررسی تاثیر خصوصی سازی بر بهره وری و مصرف بهینه منابع

محمد همتی^{1a}، علی اصغر همتی^{2b}، حمیدرضا کرکه آبادی^{3c}

a. استادیار، گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان

b. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان

c. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان، عضو باشگاه پژوهشگران جوان

چکیده

اندازه گیری میزان تاثیر خصوصی سازی بر بهره وری نکات سودمندی را در بر خواهد داشت. هدف اصلی در این مقاله بررسی و اندازه گیری مقدار تاثیر خصوصی سازی بر مصرف بهینه منابع (نیروی کار - سرمایه) و بهره وری است. همچنین اندازه گیری مقدار تاثیر خصوصی سازی بر GDP (تولید ناخالص داخلی) از دیگر اهداف این مقاله می باشد. تکنیک مورد استفاده تحلیل آنالیز و ضریب همبستگی و محاسبه خط رگرسیون بین متغیرهاست که در سطح معنی دار 95% بررسی می شود. نرم افزار مورد استفاده spss و Excel بوده که در آن از آمار 17 سال اخیر کشور از نظر خصوصی سازی بعنوان متغیر مستقل و نیروی کار و GDP بعنوان متغیر وابسته و در نهایت محاسبه سرانه بهره وری مورد توجه واقع می شود. نتایج این مقاله نشان می دهد که ارتباط معناداری بین رشد خصوصی سازی و افزایش GDP و همچنین افزایش اشتغال زایی وجود دارد که در نهایت باعث مصرف بهینه منابع و رشد شاخص بهره وری در سطح ملی خواهد شد.

کلید واژه: خصوصی سازی، بهره وری، تولید ناخالص داخلی، نیروی کار، اصلاح الگوی مصرف

---

¹ mo928hem@yahoo.com ; m.hemati@semnaniau.ac.ir

² Aliast12h@yahoo.com

³ hamid15465@yahoo.com

1 - مقدمه

بی‌تردید هر مصرف‌کننده با توجه به تابع مطلوبیت و محدودیت‌های بودجه‌ای خود تصمیم می‌گیرد که چه چیز و با چه میزانی مصرف کند. حال اگر شاهد آن باشیم که مدیریت عمومی در توزیع منابع به فکر بازخورد (ستانده) نباشد، این عدم تعادل هزینه‌نگفتی را بر اقتصاد ملی تحمیل می‌کند. بی‌تردید باید اصلاح صورت گیرد و سیاست‌گذار این عدم تعادل را مرتفع کند. در این صورت با فرض شدن تابع مطلوبیت، سیاست‌گذار باید با اصلاح فرایند مذکور بر عاملان اقتصاد اثر گذارده و در جهت اصلاح الگوی مصرف و عدم تعادل در اقتصاد اقدام کند.

خصوصی سازی فرایندی اجرایی، مالی و حقوقی است که دولتها در بسیاری از کشورهای جهان برای اصلاحات در اقتصاد و نظام اداری کشور به اجرا در می‌آورند. واژه خصوصی سازی حاکی از تغییر در تعادل بین حکومت و بازار و به نفع بازار است. خصوصی سازی وسیله‌ای برای افزایش کارایی (مالی و اجتماعی) عملیات یک موسسه اقتصادی است.

هدفهای استراتژیک خصوصی سازی می‌توانند در جهت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی منطقه و کشور، حذف انحصار و گسترش رقابت، اشتغال زایی، توسعه فعالیت، کاهش هزینه‌های جاری، کوچک کردن اندازه دولت، استفاده بهینه از منابع (اصلاح الگوهای مصرف) و ... مفید باشد.

بر اساس تئوری اقتصادی، بخش خصوصی از انگیزه بالایی برای کار و تلاش و کسب سود برخوردار است و از نیروی انسانی، سرمایه و سایر عوامل تولید حداکثر استفاده را می‌کند.

این بخش، هزینه‌های تولید کمتر و بازدهی و سودآوری بیشتری نسبت به بخش عمومی دارد و سیستم حاکم بر هزینه‌ها و درآمدهای آن، که بر اساس اصل سودآوری سامان یافته است، از نظر استفاده بهینه از منابع توجه خاصی خواهد داشت که کارایی و اثربخشی مناسب تری را برای اقتصاد به ارمغان می‌آورد. در نهایت با توسعه خصوصی سازی به اصلاح الگوی مصرفی می‌پردازیم که مهمترین عامل سوق دهنده آن سودآوری بیشتر می‌باشد.

با توجه به اهمیتی که اصل 44 قانون اساسی در جهت قانون اساسی دارد بطوریکه این مسئله در حال حاضر از اولویت‌های اصلی نظام و مسئولین بلند پایه کشور شده است، اهمیت مصرف مدبرانه و عاقلانه منابع بیش از پیش مشخص می‌شود.

2- خصوصی سازی

« ملل بزرگ هرگز از ولخرجی و خلافتکاری بخش خصوصی به فلاکت نمی‌افتند، ولی با اسراف و ریخت و پاش‌های بخش عمومی اغلب به گدایی و فقر دچار می‌شوند. مجموع در آمد عمومی، یا قسمت عمده آن در بیشتر کشورها صرف نگهداری مردم غیر مولد می‌گردد ... »¹

همچنین اسمیت معتقد است: « افراد در پی منافع شخصی خود واکنش نشان می‌دهند ولی در شرایط وجود رقابت در بازار، این منافع با یکدیگر برخورد کرده و نتیجه آن به سود جامعه تمام می‌شود. در چنین شرایطی هر تولید کننده و توزیع کننده‌ای برای جلب مشتری از قیمت ارزان تر و کیفیت بالاتر برای تولیدات و کالاهای خویش استفاده می‌کند و تقاضا کننده حاکم بازار است و هر تولید کننده با هزینه تولید بالاتر محکوم به ورشکستگی در شرایط تولید مازاد بر مصرف است.»

¹ - آدام اسمیت، ثروت ملل، ترجمه دکتر احمد شمسا، ص 52، چاپ یکم.

فرآیند خصوصی سازی در دهه 1980 و 1990 به صورت ابزار سیاسی درآمده و از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است نفوذ این جریان از آخر دهه هفتاد و اوایل دهه هشتاد از آمریکا به اروپا گسترش یافت و بعد از انگلستان در سایر کشورهای اروپایی خصوصی سازی صورت گرفت و سپس کشورهای جهان سوم از این پدیده پیروی کردند.¹

2-1- تعاریف خصوصی سازی

بیس لی ولتیل چایلذ می گوید :

خصوصی سازی وسیله ای برای بهبود عملکرد فعالیت های اقتصادی از طریق افزایش نقش نیروهای بازار است در صورتی که حداقل 50% سهام دولتی به بخش خصوصی واگذار گردد.²
شوارتز در تعریف خصوصی سازی می گوید :

خصوصی سازی به معنای ایجاد اقتصادی جدید براساس بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف اقتصادی است.³

می توان کامل ترین تعریف خصوصی سازی را به این صورت ارائه کرد . خصوصی سازی یعنی تغییر فضای حاکم بر موسسات دولتی به نحوی که با حفظ بافت اصلی فعالیت صرفاً فضای مذکور تغییر یافته و شرایط بازار بر نحوه عملکرد موسسه طوری تاثیر گذارد که انگیزه و مکانیزم های بخش خصوصی ملاک تصمیم گیری در موسسه مذکور قرار گیرد .

در خصوصی سازی باید به بکارگیری مکانیزم های انگیزشی از ابزارهای بخش خصوصی، اهرم های سودآوری از طریق انجام کنش ها و واکنش ها در مقابل نیروهای بازار هزینه تولید را به حداقل رسانده و کارایی را در سطح مطلوب حفظ کند . در مفهوم خصوصی سازی باید شرایط باز نمودن درهای اقتصادی یک موسسه اقتصادی عمومی به روی نیروهای بازار با توجه به داده ها و بازده ها ایجاد شود.⁴

2-2- اهداف خصوصی سازی

اهم اهداف خصوصی سازی به شرح ذیل می باشد .

1- کاهش حجم تصدی دولت

کاهش اندازه و ابتکار عمل مستقیم دولت در فعالیت های اقتصادی یکی از مهمترین اهداف خصوصی سازی دولت در امور اقتصادی عنوان شده است . اکثر کشورهایی که در خصوصی سازی موفق بوده اند به این هدف نائل گشته اند.

به طور مثال انگلستان در سال 1979 حدود 11/5 درصد تولید ناخالص داخلی⁵ توسط شرکت های دولتی انجام می گرفت در حالی که این رقم در سال 1987 به 7/5 درصد کاهش یافته

¹ - شمس ، عبدالمحمد ، خصوصی سازی کردن موسسات یک ضرورت است یا اجبار ، فصلنامه علمی پژوهشی دانش مدیریت شماره 22 (پاییز 1372) ص 42 تا 49 .

² - متوسلی ، محمود ، خصوصی سازی با ترکیب مطلوب دولت و بازار ، چاپ اول ، (تهران : موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی 1373) ص 159.

³ - متوسلی ، محمود ، همان منبع ، ص 159 - 196.

⁴ - پاکدامن ، رضا ، جنبه های کاربردی خصوصی سازی ، چاپ اول (تهران مجمع علمی و فرهنگی مجد 1374) ص 19 .

⁵ - G D P – Gross Domestic Product.

و دولت تاچر به یکی از اهداف مهم خصوصی سازی دست یافت.¹

2- افزایش کارایی

موافقین خصوصی سازی عقیده دارند که با خصوصی سازی ، مداخلات سیاسی و کنترل های بورکراتیک دولتی به حداقل خود رسیده و در نتیجه اهداف نیز ساده تر می شود. از طرف دیگر براساس مکانیزم بازار مدیران مجبورند در هرگونه سرمایه گذاری تمامی مسایل از جمله بازگشت مناسب سرمایه و رضایت مصرف کنندگان را در نظر بگیرند همچنین وجود نفع شخصی، وجود رقابت، هدف بودن سود، وجود نظم مالی ، کنترل و نظارت مالی و عوامل دیگر کارایی را افزایش می دهند.²

3- کاهش هزینه های بودجه ای دولت ، بدهی های مالی ، تعدیل یارانه ها و اختلال قسمت ها

4- توسعه رقابت: با اجرای خصوصی سازی بسیاری از انحصارات دولتی و در نتیجه منابع حقوقی این انحصارات حذف می گردد امکانات و شرایط به طور مساوی در اختیار رقبا بالقوه قرار می گیرد.

5- گسترش بازار سرمایه

6- تامین منافع مصرف کنندگان

معمولاً با انجام خصوصی سازی و جایگزینی تصمیمات بازار به جای تصمیمات سیاسی و در نتیجه تخصیص و بهره وری منافع افزایش می یابد و بالطبع مصرف کنندگان از منافع خصوصی سازی منتفع خواهد شد .

7- ایجاد نظام متعادل توزیع درآمد بین اقشار و طبقات مردم یکی از مسائل اساسی در کشورهای در حال توسعه مسئله تضاد بین رشد اقتصادی و توزیع عادلانه درآمد است که در رابطه با خصوصی سازی و تاثیر آن بر توزیع درآمد است

8- افزایش تولید ملی

در هر طرح پیشنهادی خصوصی سازی اولین مسئله اثرات خصوصی سازی بر تولید ملی³ است که از دو طریق زیر صورت می پذیرد :

الف - انتقال وجوه مالی از بخش خصوصی به دولت

ب - انتقال مالکیت و کنترل موسسات از دولت به بخش خصوصی

2 - 3- شواهد و تجربیات خصوصی سازی

بورکراسی گسترده اداری ، اجرایی ، عدم کارایی ، بدهی های سنگین خارجی ، تورم مستمر دو رقمی و کسری شدید بودجه و مشکلات عدیده دیگری مخالفتهای شدیدی را بر علیه دیوان سالاری دولتی⁴ پیش آورده و در نتیجه ایده خصوصی سازی به مفهوم واگذاری فعالیت های اقتصادی به مکانیزم بازار بوجود می آید . در بحث تجارب خصوصی سازی سه گروه کشورهای پیشرفته سرمایه داری⁵ ، کشورهای با اقتصاد متمرکز⁶ ، و کشورهای جهان سوم⁷ تقسیم می شوند که به ترتیب در زیر بررسی می شود.

¹ - متوسلی، محمود، خصوصی سازی با ترکیب مطلوب دولت و بازار، چاپ اول، (تهران : موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی 1373) ص 199.

² - متوسلی ، محمود ، همان منبع ، ص 202.

3 - National Product

4 - Governmental bureaucracy

5 - Capitalization Countries .

6 - Centralization Economic Countries

7 - Developing Countries

1- خصوصی سازی در کشورهای پیشرفته سرمایه داری

در کشورهای پیشرفته ، نهادهای سازمان یافته بازار آزاد به صورت گسترده و با سابقه طولانی وجود دارد. نهادهای قانونی با چارچوبی معین ، بازار سهام پیشرفته ، بانک های سرمایه گذاری و تکنولوژی پیشرفته قابل رقابت و نیروی کار ماهر و نظایر اینها ابزار موجود در اجرای سریع و صحیح خصوصی سازی شرکت های دولتی است . بخش دولتی در این کشورها اغلب نقش تکمیلی داشته و در جهت رفع نواقص بازار شکل گرفته اند و فعالیت های گسترده دولت در شکل تکمیلی اقتصاد آزاد وجود دارد¹

2- خصوصی سازی در کشورهایی با اقتصاد متمرکز

خصوصی سازی در کشورهایی با برنامه ریزی متمرکز آغازی برای فعالیت های بازار و حاکمیت مکانیزم قیمت ها است و با هدف تغییر نظام از یک اقتصاد متمرکز دستوری به اقتصاد آزاد مورد عمل قرار می گیرد . در این کشورها تصمیم به واگذاری شرکت های دولتی به مردم نیازمند ایجاد نهادهای قانونی ، اداری و مالی ، روابط و ضوابط اقتصاد آزاد ، شکل دادن به یک نظام سیاسی اقتصادی برای حقوق مالکیت خصوصی شکل گیری بازار بورس ، حذف سازمان های مانع و جایگزین نهادهای مناسب و به طور کلی تغییر و دگرگونی ساختاری در تمامی زمینه های ارزشی قانونی است .

3- خصوصی سازی در کشورهای جهان سوم

توجه به خصوصی سازی در کشورهای جهان سوم اغلب متأثر از فشارهای مستقیم و غیر مستقیم سازمان های بین المللی از جمله بانک جهانی² و صندوق بین المللی پول³ می باشد . این نهادهای بین المللی اعطای اعتبارات و وام های بین المللی را منوط به اصلاحات و تعدیل اقتصادی در چارچوب خصوصی سازی می نمایند . بنابراین دستیابی کشورهای جهان سوم به سرمایه گذاری نهادهای خصوصی و شرکت های فراملیتی و رفع موانع ارزی ، تجاری و سرمایه گذاری در این کشورها منوط به پذیرش خصوصی سازی می باشد. گسترش بورکراسی اداری، کسری بودجه ، بدهی های خارجی عامل دیگری در قبول شرایط اقتصادی است.

3- بهره وری

1- بهره وری عبارت است از نسبت بازده به منابع مصرف شده⁴ .

2- آژانس بهره وری اروپا (SEEP) بهره وری را اینگونه تعریف می کند:

بهره وری درجه استفاده موثر از هر یک از عوامل تولید است و بهره وری مبتنی بر این عقیده است که انسان کارها و وظایفش را هر روز بهتر از روز قبل انجام رساند⁵ .

3- سازمان بهره وری ملی ایران بهره وری را به شرح ذیل تعریف می کند:

بهره وری یک فرهنگ است. یک نگرش عقلانی به کار و زندگی است که هدف آن هوشمندانه تر کردن فعالیت ها برای دستیابی به زندگی بهتر و متعالی است.

1- متوسلی ، محمود ، خصوصی سازی با ترکیب مطلوب دولت و بازار ، چاپ اول ، (تهران : موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی 1373) ص 223.

2-World Bank

3-International Monetary Fund (IMF)

4 - کحال زاده ، عباس ، آشنایی با ارزیابی کارفرمایان ، تهران ، مرکز نشر دانشگاهی ، 1373 ، ص 8.

5- خاکی ، غلامرضا ، آشنایی با مدیریت بهره وری ، تهران ، کانون فرهنگی انتشارات سایه نما ، چاپ اول ، بهار 1376.

4- دیوید سومانت در کتاب «مدیریت و مهندسی بهره وری»، سه نوع بهره وری را به شرح ذیل توصیف می کند¹

- بهره وری جزئی

نسبت ارزش و مقدار محصول به یک طبقه از نهاده را گویند. مثلاً محصول به ازاء هر نفر ساعت (معیار بهره وری نیروی کار) یا ارزش و مقدار محصول تولید شده به ازاء هر تن مواد اولیه مصرفی (بهره وری مواد) یا درآمد تولید شده به ازاء هر ریال سرمایه (بهره وری سرمایه) و نظایر آن.

ستانده

$$\text{بهره وری جزئی} = \frac{\text{یک داده / عامل تولید}}{\text{ستانده}}$$

- بهره وری کلی عوامل تولید

نسبت خالص محصول بر مجموع نهاده های نیروی کار و سرمایه. معمولاً به جای خالص محصول، ارزش افزوده و در مخرج کسر مجموع ارزش های نیروی کار و سرمایه را قرار می دهند این معیار برای برخی از کالاهای مصرفی نظیر تلویزیون، ویدئو و کامپیوتر که 65% هزینه تولید آنها را مواد مصرفی تشکیل می دهد معیار مناسبی نمی باشد.

بهره وری کلی: نسبت کل ارزش محصول تولید شده به مجموع ارزش کلیه نهاده های مصرفی است. این شاخص تاثیر مشترک و همزمان همه نماده ها و منابع (از قبیل مواد و قطعات، نیروی انسانی، ماشین آلات و سرمایه و نظایر آن) در ارتباط با ارزش محصول به دست آمده را اندازه گیری می کند.

ستانده

$$\text{بهره وری کل} = \frac{\text{کل داده / منابع تولید}}{\text{ستانده}}$$

5- سازمان همکاری اقتصادی اروپا OEEC در سال 1950 تعریف زیر را برای بهره وری ارائه کرده است: «بهره وری عبارت است از پارامتری که از تقسیم ستانده به یکی از عوامل تولید به دست می آید²». اهمیت بهره وری در افزایش رفاه کلی اکنون به طور عام پذیرفته شده است. تمام فعالیت های انسانی از بهبود بهره وری منتفع می گردد. این امر اهمیت دارد، زیرا بیشتر افزایش در محصول ناخالص ملی یا GNP بر اثر بهبود در اثربخشی و کیفیت نیروی انسانی به وجود می آید، تا به کارگیری کار و سرمایه اضافی. به عبارت دیگر وقتی بهره وری افزایش می یابد، محصول ناخالص ملی یا GNP سریعتر از عوامل نهاده افزایش پیدا می کند.

بنابراین تغییر در بهره وری تاثیر عظیمی بر بسیاری از پدیده های اقتصادی و اجتماعی مانند رشد سریع اقتصادی، ارتقاء سطح زندگی، بهبود در موازنه پرداخت ها، کنترل تورم و حتی مقدار و کیفیت اوقات فراغت دارد. این تغییرات روی سطح مزدها ریال رابطه میان هزینه و قیمت، سرمایه گذاری مورد نیاز و اشتغال اثر می گذارد. برخی از کشورها که نمی توانند با سطح بهره وری رقبای خویش هماهنگ گردند،

1 - Samanth , David , productivity engineering and , macyraw-Hiill book company , 1985 , pp.E 35,36,management , newyork .

2 - Samanth , David , productivity engineering and , macyraw-Hiill book company , 1985 , pp.E 9,management , newyork .

سعی می کنند که مشکلاتشان را با کاهش ارزش پول خود جبران کنند . اما این قدم باعث خواهد شد که درآمد واقعی مردم با گرانتتر شدن کالا وارداتی و افزایش تورم داخلی کاهش یابد.¹

3-1- عوامل موثر بر افزایش بهره وری

عوامل بسیاری در رشد بهره وری موثر هستند . به عنوان مثال :

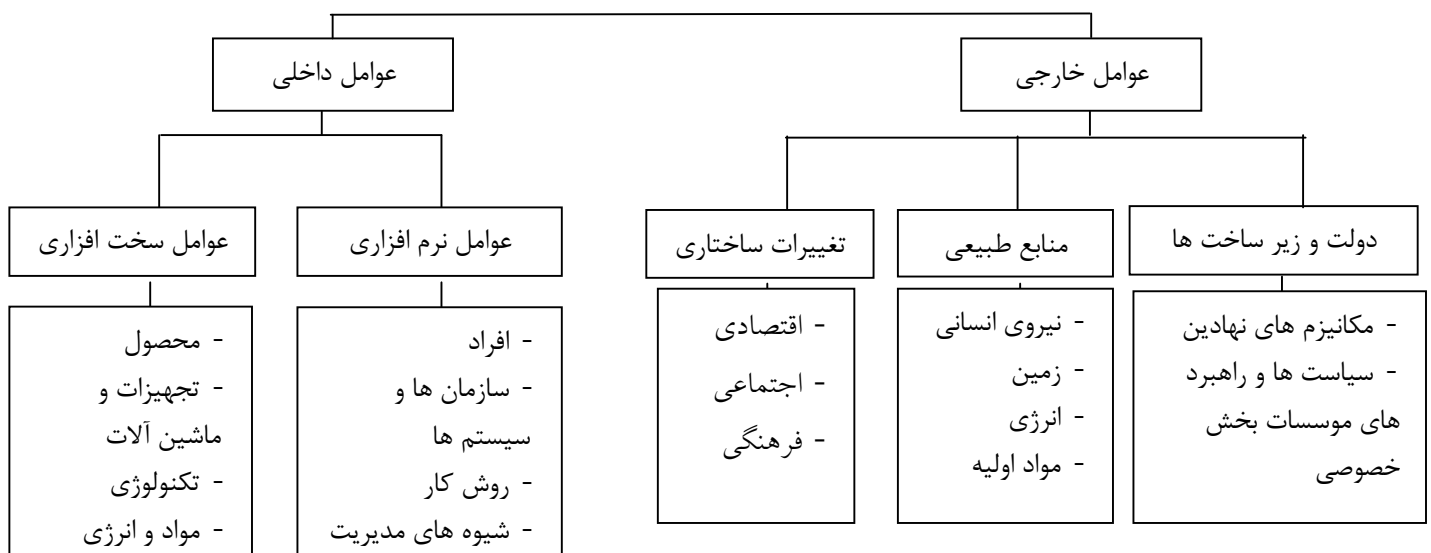
- 1-عوامل مربوط به فروش و تکنولوژی ، تولید محصولات جدید ، بازاریابی ، فروشندگان و کیفیت .
- 2-عوامل مربوط به سرمایه ، مانند حدی که تجهیزات و ماشین ها بکار گرفته می شوند ، نسبت بکارگیری ماشین آلات و اتوماسیون .
- 3-عوامل مربوط به سیستم های مدیریت، از قبل طرح تولید، کاهش هزینه و تشکیلات کار.
- 4-عوامل انسانی مانند توانائی مدیریت ، مهارت های کاری، تعلیم و تربیت ،تعهد نسبت به بهره وری و شرکت نمودن در کار.
- 5-روابط بین مدیریت و نیروی کار.
- 6-سیاست های مدیران ارشد ، هدف ها ، استراتژی ها و روحیه سازماندهی کار که با الحاق عوامل فوق هدف های کلی و جامع را بوجود می آورد² .

در بین عوامل متعدد اثرگذار در بهره وری دو گروه نقش اصلی را دارند³ :

- 1-عوامل داخلی : عواملی هستند که از درون موسسه بر بهره وری اثر گذاشته و توسط فرد یا مدیر بنگاه قابل کنترل است که خود به دو گروه تقسیم بندی می شوند : عوامل سخت افزاری و عوامل نرم افزاری .
- 2-عوامل خارجی: از محیط بیرون موسسه بر بهره وری اثر گذاشته و خارج از کنترل مدیریت می باشند که عبارتند از :

- 1-دولت و زیر ساختها، 2-منابع طبیعی، 3-تغییرات ساختاری

نمودار شماره 1 : تقسیم بندی کلی عوامل موثر بر بهره وری⁴

¹ - پروکوپنکو ، جوزف (1372) ، مدیریت بهره وری ، مترجم محمدرضا ابراهیمی مهر ، تهران ، انتشارات موسسه کار ، تامین اجتماعی.

² - اندازه گیری بهره وری ارزش افزوده و روش های تجربی برای بهبود مدیریت ، سازمان بهره وری ملی ایران ، 1373 ص 10 و 11.

³ - کحال زاده ، عباس ، آشنایی با ارزیابی کارفرمایان ، تهران ، مرکز نشر دانشگاهی ، 1373 ، ص 8.

⁴ - پرتونیکو، جزوف، مدیریت بهره وری، دفتر بین المللی کار، 1372، ص 30.

3-2- بهره‌وری در سطح اقتصاد ملی

در این دوره جهانی شدن فعالیت‌های بازرگانی و اقتصادی، مدیریت شرکت نمی‌تواند نسبت به شرایط فرهنگی، اقتصادی و مدیریتی در دیگر کشورها بی‌توجه باشد. به علاوه، شرایط موجود در دیگر کشورها را باید به جای استفاده از اصطلاحات کلی و انتزاعی مثل کشور غنی و کشور فقیر، با ارقام واقعی نشان داد.

شاخص‌های لازم برای این اندازه‌گیری عبارتند از: ارزش افزوده و تولید ناخالص ملی (GNP) (تولید ناخالص داخلی¹ به علاوه خالص درآمدهای کسب شده از خارج کشور)². و شاخص دیگر عبارت از تعداد جمعیت فعال (افراد مشغول به کار و مجموع کارکنان رسمی) کشور است که در تولید ناخالص ملی نقش دارند.

4- تولید ناخالص داخلی (GDP)

تولید ناخالص داخلی، نتیجه نهایی فعالیت‌های اقتصادی واحدهای تولیدی مقیم یک کشور در یک دوره زمانی معین است. محصول ناخالص داخلی به سه روش محاسبه می‌شود.

روش تولید: در این روش محصول ناخالص داخلی از جمع ارزش افزوده‌های ناخالص کلیه واحدهای تولیدی مقیم محاسبه می‌شود.

روش هزینه: در این روش محصول ناخالص داخلی برابر است با جمع مصارف نهایی، تشکیل سرمایه ناخالص و صادرات، منهای واردات کالاها و خدمات.

روش درآمد: در این روش محصول ناخالص داخلی از جمع درآمدهای اولیه توزیع شده توسط واحدهای تولیدی مقیم به دست می‌آید.³

5- نیروی کار

تمام افراد 10 ساله و بیشتر که در طول هفته‌ی مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک ساعت کارکرد، بنا به دلایلی بطور موقت کار را ترک کرده باشند، شاغل محسوب می‌شوند. شاغلان بطور عمده شامل دو گروه مزد و حقوق بگیر و خود اشتغالان می‌شوند. ترک موقت کار در هفته‌ی مرجع با داشتن پیوند رسمی شغل، برای مزد و حقوق بگیران و تداوم کسب و کار برای خود اشتغالان، به عنوان اشتغال محسوب می‌شود.⁴

6- اصلاح الگوی مصرف

اصلاح الگوی مصرف که به معنی نهادینه کردن روش صحیح استفاده از منابع کشور است، سبب ارتقای شاخص‌های زندگی و کاهش هزینه‌ها شده و زمینه‌ای برای گسترش عدالت است. اصلاح الگوی

¹ - تولید ناخالص داخلی عبارتند از ارزش کالاها و خدمات تولید شده در یک دوره خاص (معمولاً یک سال) منهای هزینه‌های مواد و دیگر هزینه‌های صرف شده برای تولید این کالا و خدمات می‌باشد.

² - خالص درآمدهای کسب شده از خارج از کشور به عواید کارکنان، شرکت‌ها و درآمد مالی حاصل از منابع خارجی بعد از تعدیل مبالغ دریافت شده یا پرداخت شده گفته می‌شود. این درآمد به علاوه تولید ناخالص داخلی، تولید ناخالص ملی را تشکیل می‌دهد.

³ - مرکز آمار ایران. www.sci.org.ir/taarif/ItemDesc.php

⁴ - مرکز آمار ایران. www.sci.org.ir/portal/faces/public/sits

مصرف نیازمند فرهنگ‌سازی پایدار است و این خود نیازمند راهکارهایی است تا همه افراد جامعه الزام رفتارهای اصلاح مصرف را احساس کنند و به تدریج این اصلاح نهادینه شده و به یک رفتار پایدار و نهایتاً به یک فرهنگ در تمامی عرصه‌های مصرف تبدیل شود.¹

دولت در اقتصاد ایران خود بزرگ‌ترین مصرف‌کننده است و کاهش مصرف وی که با سیاست اصلاح الگوی مصرف همخوانی دارد، یکی از آن توصیه‌هایی بوده است که اقتصاددانان بارها و بارها به دولت گوشزد کرده‌اند. کاهش مصرف دولت به معنای کاهش مداخله در اقتصاد است و متأسفانه دولت‌ها در این جهت نتوانسته‌اند قدمی بردارند و هزینه‌های جاری دولت هر سال از سال قبل بیشتر بوده است. باشد که این بار دولت، با استفاده از مشارکت اقتصاددانان، با پیروی از رهنمودهای رهبر معظم انقلاب (اصلاح الگوی مصرف) و به منظور استفاده بهینه از منابع، قدمی به سوی یک اقتصاد آزاد بردارد.² در این راستا توجه به برخی از مفاد سیاستهای کلی اصل 44 قانون اساسی به شرح ذیل امری جدی به نظر می‌رسد:

1. شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی
2. گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به منظور تأمین عدالت اجتماعی
3. ارتقاء کارآیی بنگاههای اقتصادی، و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری
4. افزایش سهم بخشهای خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی
5. کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی
6. افزایش سطح عمومی اشتغال³

7- داده‌های تحقیق

داده‌های تحقیق عبارتند از: ارقام مربوط به خصوصی سازی 17 سال اخیر (سال 70 الی 87) و همچنین ارقام مربوط به تولید ناخالص داخلی (GDP) و شاغلین یا نیروی کار مربوط به سالهای مذکور که بشرح جدول شماره 1 ارائه می‌گردد.

---

¹ - www.shana.ir/newsprint.aspx?lang=fa&newsaid=139978

² - www.donya-e-eqtasad.com/default_view.asp?@=150418

³ - www.shana.ir/newsprint.aspx?lang=fa&newsaid=139978

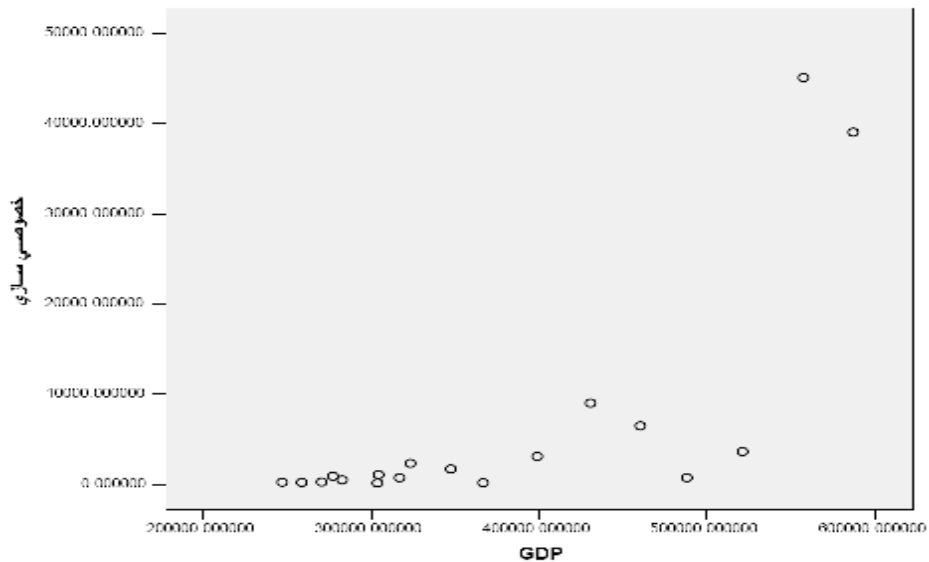
جدول شماره ۱: تعداد جمعیت سالانه و نیروی کار، مقدار خصوصی سازی و GDP سالانه کشور شود.^۱

سال	جمعیت سالانه	خصوصی سازی میلیارد ریال	GDP	
			میلیارد ریال	نرخ
1370	55,837,163	266	246,730	23.45
1371	56,674,700	239	258,344	23.30
1372	57,524,800	288	270,743	23.50
1373	58,387,720	924	277,361	24.00
1374	59,263,550	516	282,874	23.80
1375	60,055,488	1,091	304,450	24.26
1376	61,070,425	173	303,834	23.10
1377	62,102,514	762	316,918	25.20
1378	63,152,048	2,348	323,353	25.60
1379	64,219,319	1,722	347,378	26.00
1380	65,301,307	201	366,523	26.40
1381	66,300,418	3,118	398,665	27.30
1382	67,314,814	9,012	430,297	28.10
1383	68,344,730	6,496	460,387	28.60
1384	69,390,405	764	488,022	31.00
1385	70,495,782	3,655	521,054	30.40
1386	71,532,063	45,100	557,209	29.80
1387	72,583,587	39,058	586,741.077	29.00

8- تحلیل نتایج

الف - بررسی رابطه GDP و خصوصی سازی: با توجه به نمودار 2 می توان مشاهده کرد که رابطه خطی بین خصوصی سازی و GDP وجود دارد که به بررسی آن می پردازیم.

¹ - <http://www.ipo.ir/index.aspx?siteid=18&pageid=525>
<http://amar.sci.org.ir/Detail.aspx?ln=F&80=242637&s-tp>
<http://amar.sci.org.ir/Detail.aspx?ln=F&80=262976&s-tp>
<http://www.rastak.com/showtext.php?id=731>

نمودار شماره 2: خروجی نرم افزار: Graph (خصوصی سازی و GDP)

برای یافتن رابطه دو متغیر بصورت خطی براساس آزمون ذیل مشخص می نمائیم.

H_0 : دو متغیر رابطه خطی ندارند

H_1 : دو متغیر رابطه خطی دارند

جدول شماره 2: خروجی نرم افزار: بررسی رابطه ی خصوصی سازی و GDP کشور

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1.06E+011	1	1.060E+011	18.271	.001 ^a
	Residual	9.29E+010	16	5804129948		
	Total	1.99E+011	17			

a. Predictors: (Constant), خصوصی سازی

b. Dependent Variable: GDP

با توجه به جدول شماره 2 ($sig = 0.001 \leq a = 0.05$) فرضیه H_0 رد می شود.

در نتیجه با احتمال 95% دو متغیر خصوصی سازی و GDP رابطه خطی دارند و طبق جدول شماره 3 مقدار ضریب همبستگی آنان برابر با $r = +0.73$ می باشد.

جدول شماره 3: خروجی نرم افزار: بررسی میزان همبستگی بین خصوصی سازی و GDP کشور

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.730 ^a	.533	.504	76184.84067	.621

a. Predictors: (Constant), خصوصی سازی

b. Dependent Variable: GDP

همچنین معادله خط GDP (متغیر وابسته) نسبت به خصوصی سازی (متغیر مستقل) براساس جدول شماره 4 برابر خواهد بود با:

$$y = a + bx$$

$$y = 336100.426 + 5.971x$$

جدول شماره 4: خروجی نرم افزار: بررسی معادله خط خصوصی سازی و GDP کشور

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Sig.
		B	Std. Error	Beta	t	
1	(Constant)	336100.426	20078.037		16.740	.000
	خصوصی سازی	5.971	1.397	.730	4.274	.001

a. Dependent Variable: GDP

همچنین آزمون نرمال بودن متغیر وابسته (GDP) نشان می دهد که:

H₀: y نرمال می باشد

H₁: y نرمال نمی باشد

جدول شماره 5: خروجی نرم افزار: تست N Par متغیر وابسته GDP

NPar Tests

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

		GDP
N		18
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	374493.59
	Std. Deviation	108170.28
Most Extreme Differences	Absolute	.182
	Positive	.182
	Negative	-.119
Kolmogorov-Smirnov Z		.771
Asymp. Sig. (2-tailed)		.591

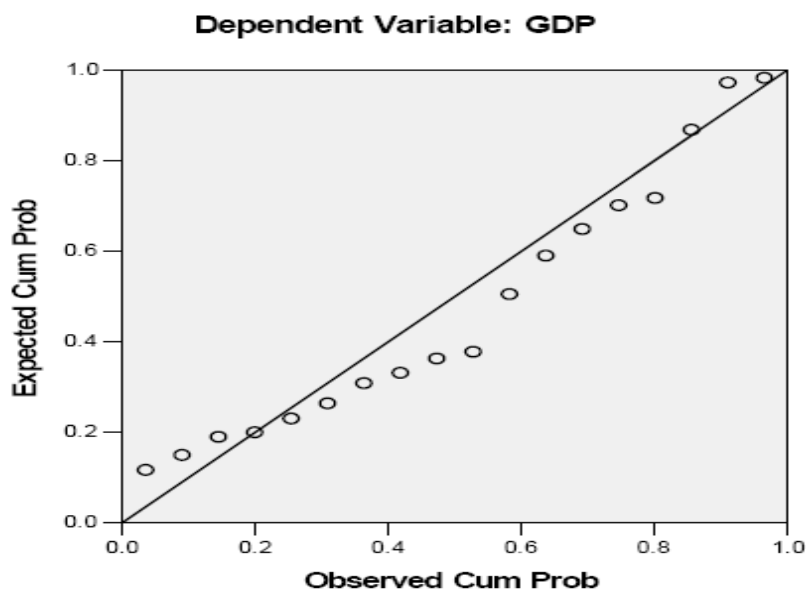
a. Test distribution is Normal.

b. Calculated from data.

با توجه به جدول شماره 5 خواهیم داشت ($sig = 0.591 \geq a = 0.05$) که H₀ با احتمال 95% اطمینان پذیرفته می شود یعنی متغیر GDP نرمال می باشد.

تذکر: ارقام مربوط به خصوصی سازی در سالهای 1386 و 1387 بعلت اجرای دستور مقام معظم رهبری (مدظله العالی) درخصوص واگذاری صنایع بزرگ به بخش خصوصی در تاریخ چهارم تیر ماه 1385، افزایش چشمگیری نسبت به سالهای قبل داشته است که در محاسبات لحاظ شده است.

نمودار شماره 3: وضعیت GDP کشور از نظر پراکندگی

ب - بررسی رابطه نیروی کار و خصوصی سازی: همچنین بطور مشابه با توجه به داده های جدول شماره 1 و خروجی نرم افزار spss خواهیم داشت:

$$r_{x,y} = +0.595$$

H_0 : دو متغیر رابطه خطی ندارند

H_1 : دو متغیر رابطه خطی دارند

و همچنین با توجه به جدول ANOVA خواهیم داشت: $sig = 0.001 \leq a = 0.05$ که فرضیه H_0 رد می شود. بنابراین رابطه دو متغیر خطی است

$$y = a + bx$$

$$y = 16011956 + 138/999x$$

آزمون نرمال بدون متغیروابسته براساس آزمون Npar tests:

H_0 : y نرمال می باشد

H_1 : y نرمال نمی باشد

$$sig = 0/718 \geq a = 0.05$$

فرض نرمال بدون متغیر نیروی کار با احتمال 95% تائید می گردد.

با توجه به معادله خط خصوصی سازی و GDP ($y = 336100.426 + 5.971x$) و ضریب همبستگی آنان ($r = 0.73$) و همچنین معادله خط ($y = 16011956 + 138/999x$) و ضریب همبستگی ($r = 0.595$) بین خصوصی سازی و نیروی کار می توان پی برد که با گسترش خصوصی سازی و سرمایه

گذاری در این بخش دولت می تواند نرخ بیکاری کشور را کاهش داده و موجب افزایش GDP گردد. به عبارت دیگر دولت می تواند با کمک این تدابیر و سیاست ها نسبت به استفاده بهینه از منابع بپردازد و در اصل این سیاست منجر به اصلاح الگوی مصرف خواهد شد.

ج - بررسی شاخص بهره وری :

$$\text{بهره وری (سرانه GDP هر نیروی کار)} = \frac{\text{GDP}}{\text{نیروی کار}}$$

جدول شماره 6: ارقام خصوصی سازی، بهره وری، نیروی کار و سرانه GDP هر نیروی کار

خصوصی سازی		بهره وری		نیروی کار		جمعیت سالانه	GDP میلیارد ریال	سال
درصد رشد	میلیارد ریال	درصد رشد	سرانه GDP هر نیروی کار	جمعیت	نرخ			
0	266	0	0.018843282	13,093,815	23	55,837,163	246,730	1370
-10	239	4	0.019563796	13,205,205	23	56,674,700	258,344	1371
21	288	2	0.020027831	13,518,328	24	57,524,800	270,743	1372
221	924	-1	0.019793050	14,013,053	24	58,387,720	277,361	1373
-44	516	1	0.020055290	14,104,725	24	59,263,550	282,874	1374
111	1,091	4	0.020896466	14,569,461	24	60,055,488	304,450	1375
-84	173	3	0.021537432	14,107,268	23	61,070,425	303,834	1376
340	762	-6	0.020250548	15,649,834	25	62,102,514	316,918	1377
208	2,348	-1	0.020000875	16,166,924	26	63,152,048	323,353	1378
-27	1,722	4	0.020804811	16,697,023	26	64,219,319	347,378	1379
-88	201	2	0.021260605	17,239,545	26	65,301,307	366,523	1380
1,451	3,118	4	0.022025687	18,100,014	27	66,300,418	398,665	1381
189	9,012	3	0.022748446	18,915,463	28	67,314,814	430,297	1382
-28	6,496	4	0.023553309	19,546,593	29	68,344,730	460,387	1383
-88	764	-4	0.022687056	21,511,026	31	69,390,405	488,022	1384
378	3,655	7	0.024313414	21,430,718	30	70,495,782	521,054	1385
1,134	45,100	8	0.026139742	21,316,555	30	71,532,063	557,209	1386
-13	39,058	7	0.027874691	21,049,240	29	72,583,587	586,741	1387

نمودار شماره 4: درصد رشد خصوصی سازی و سرانه GDP در 17 سال اخیر کشور

با استفاده از داده های جدول شماره 6 و همچنین با توجه به خروجی نرم افزار SPSS رابطه بین بهره وری و خصوصی سازی :

$$r = 0.821$$

H_0 : دو متغیر رابطه خطی ندارند

H_1 : دو متغیر رابطه خطی دارند

خواهیم داشت $sig = 0/0 \leq a = 0.05$ که در نتیجه با احتمال 95% رابطه دو متغیر خطی است.

$$y = a + bx$$

$$y = 0/21 + 0/000000149x$$

$$r^2 = 0.654$$

آزمون نرمال بدون متغیر وابسته :

H_0 : y نرمال می باشد

H_1 : y نرمال نمی باشد

که با احتمال 95% متغیر وابسته (سرانه GDP هر نیروی کار) نرمال است. $sig = 0/790 \geq a = 0.05$

نتیجه گیری

همانطوریکه از نتایج این تحقیق مشاهده می گردد ، میزان بهره وری رابطه معناداری با افزایش خصوصی سازی دارا می باشد. یعنی هر چه سرمایه کشور از بخش دولتی به بخش خصوصی شیفت پیدا کند علیرغم افزایش GDP باعث افزایش نیروی کار شده (کاهش نرخ بیکاری) و در نتیجه باعث افزایش بهره وری خواهد شد. نتایج مهم دیگری که می توان برداشت کرد اینکه در بخش خصوصی استفاده بهینه از مصرف را به همراه داشته زیرا، با نگاه به سودآوری از هدر رفتن منابع جلوگیری می نماید و در نهایت اصلاح الگوی مصرف را به بهترین شیوه مورد نظر اعمال می شود. با قبول این فرضیه پیشنهاد می گردد دولت نسبت به اصلاح الگو، فرایندهای ذیل را اقدام نماید.

- دولت نسبت به کوچک سازی خود (بجز فرایندهای حاکمیتی) اقدام ویژه ای صورت دهد.
- اجرایی کردن اصل 44 قانون اساسی با جدیت بیشتر پیگیری شود.
- ماده 88 قانون برنامه چهارم توسعه را بطور کامل عملیاتی نموده و در برنامه پنجم توسعه ابقاء گردد.
- حتی الامکان ماده 144 قانون برنامه چهارم توسعه در بخش دولتی با جدیت بیشتر اعمال شود.
- با توجه به این تحقیق، منابع لازم کشور را در اختیار بخش خصوصی به منظور افزایش نیروی کار ، تولید و کاهش نرخ بیکاری با حمایت کامل اقدام نماید.
- نسبت به اصلاح الگوی مصرف علی الخصوص استفاده بهینه از منابع (با واگذاری شرکتها و تصدی های دولتی) در بخش خصوصی اقدامات اساسی بعمل آورد.

منابع و ماخذ

- 1 - آدام اسمیت ، ثروت ملل، ترجمه دکتر احمد شمس ، ص 52 ، چاپ یکم .
- 2 - شمس ، عبدالمحمد ، خصوصی سازی کردن موسسات یک ضرورت است یا اجبار ، فصلنامه علمی پژوهشی دانش مدیریت شماره 22 (پاییز 1372) ص 42 تا 49 .
- 3 - متوسلی ، محمود ، خصوصی سازی با ترکیب مطلوب دولت و بازار ، چاپ اول ، (تهران : موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی 1373) ص 159
- 4 - متوسلی ، محمود ، همان منبع ، ص 159 - 196
- 5 - پاکدامن ، رضا ، جنبه های کاربردی خصوصی سازی ، چاپ اول (تهران مجمع علمی و فرهنگی مجد 1374) ص 19 .
- 6 - متوسلی ، محمود ، خصوصی سازی با ترکیب مطلوب دولت و بازار ، چاپ اول ، (تهران : موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی 1373) ص 199
- 7 - متوسلی ، محمود ، همان منبع ، ص 202
- 8 - متوسلی ، محمود ، خصوصی سازی با ترکیب مطلوب دولت و بازار ، چاپ اول ، (تهران : موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی 1373) ص 223
- 9- کحال زاده، عباس ، آشنایی با ارزیابی کارفرمایان ، تهران ، مرکز نشر دانشگاهی ، 1373 ، ص 8
- 10 - خاکی ، غلامرضا ، آشنایی با مدیریت بهره وری ، تهران ، کانون فرهنگی انتشارات سایه نما ، چاپ اول ، بهار 1376

- 11 - پروکوپنکو ، جوزف (1372) ، مدیریت بهره وری ، مترجم محمدرضا ابراهیمی مهر ، تهران ، انتشارات موسسه کار ، تامین اجتماعی
- 12 - اندازه گیری بهره وری ارزش افزوده و روش های تجربی برای بهبود مدیریت ، سازمان بهره وری ملی ایران ، 1373 ، ص 10 و 11
- 13 - کحال زاده ، عباس ، آشنایی با ارزیابی کارفرمایان ، تهران ، مرکز نشر دانشگاهی، 1373 ، ص 8
- 14 - پرتو نیکو ، جزوف ، مدیریت بهره وری ، دفتر بین المللی کار ، 1372 ، ص 30
- 15- مرکز آمار ایران . www.sci.org.ir/taarif/ItemDesc.php
- 16- مرکز آمار ایران . www.sci.org.ir/portal/faces/public/sits
- 17 - Samanth , David , productivity engineering and , macyraw-Hiill book company , 1985 , pp.E 35,36,management , newyork .
- 18 - Samanth , David , productivity engineering and , macyraw-Hiill book ,management , newyork .⁹company , 1985 , pp.E
- 19 -<http://www.ipo.ir/index.aspx?siteid=18pageid=525>
- 20 - <http://amar.sci.org.ir/Detail.aspx?ln=F&80=242637&s-tp>
- 21 - <http://amar.sci.org.ir/Detail.aspx?ln=F&80=262976&s-tp>
- 22- <http://www.rastak.com/showtext.php?id=731>
- 23- www.shana.ir/newsprint.aspx?lang=fa&newsaid=139978
- 24- www.shana.ir/newsprint.aspx?lang=fa&newsaid=139978
- 25- www.donya-e-eqtasad.com/default_view.asp?@=150418

Survey of the Privatization Effect On Productivity and Frugality of Resources

Authors:⁹M.Hemati(ph.D) , AliAsghar Hemati , H.R.Karkehabadi

ABSTRCT

To measure the rate of privatization effect on productivity will include the useful points. The main aim of in this study is to survey and measuring the amount of the privatization on effect frugality of resources (labour force , capital) and productivity .One of the other aims of this study is to measure the amount of privatization effect on GDP. To analyze the data, coefficient of correlation , calculating of the amaunt of regression between the variable. have been used with 95% of meaningful level. Also Spss and Excel have been used. In this study , (7-Year statistice of our country about privatization as a independent variable , and the lab our force and GDP as the dependent variable and finally calculating the productivity capita have been considered. Finding, of this study show that there exists a meaningful relationship between privatization development , GDP increase and employment promotion. And finally , privatization makes a well- consumption in resources and increasing the productivity indicator in the national level.

Key words: privatization, Frugality, GDP, labour Force, consumption pattern correction.

---

⁹corresPouding.address:

E.mail:mo928hem@yahoo.com ; m.hemati@semnaniau.ac.ir